

KAMUDA YEŞİL YAKALILAR

Barış Gençer Baykan*

Yönetici Özeti

Çevre teknolojilerine yönelik yatırımların artması ve çevresel mal ve hizmet sektörlerinin büyümesi, çevresel istihdamın öne çıkmasını sağladı. OECD ülkelerinde, çevreyle doğrudan ilişkili işler istihdamın (kamu ve özel) yaklaşık yüzde 1 ila 1,5'nu oluşturuyor. Türkiye'de özel sektörde çevresel istihdam için ancak tahmini rakamlar olsa da kamuda çevresel istihdam verileri 1997 yılından bu yana derleniyor. TÜİK verilerine göre 2008 yılında kamu kurum ve kuruluşlarında çevresel faaliyetlerde istihdam edilen çalışan sayısı 7557. Önceki yıllara göre kurumlardaki reorganizasyondan kaynaklı bir azalış görülse de Türkiye'nin AB'nin çevre müktesebatını etkin bir biçimde uygulayabilmesi için tüm düzeylerde idarî yapıların ilave istihdam sağlaması, bu eğilimi tersine çevirebilir.

Neden Yeşil İşler?

Uzun yıllar boyunca çevre korumanın, gelişmiş çevre politikalarına sahip olmanın istihdama olumsuz etkileri olacağı ve yatırımları engelleyeceği düşüncesi geniş kesimlerce kabul gördü. Ekonomik ve ekolojik krizin çakıştığı dönemde yaşanan gelişmeler bu düşüncüyü geçersiz kıldığı gibi istihdam sorununa da çeşitli yanıtlar geliştirmeye başladı. Özellikle iklim değişikliği ile mücadele ve uyum çerçevesinde yeşil teknolojilere yapılan yatırımların hızla artması ve çevresel mal ve hizmet sektörlerinin büyümesi, bu alanlarda varolan ve yeni yaratılan yeşil işlere ilgiyi arttırdı.

UNEP/ILO/UTEC tarafından hazırlanan "Green Jobs: Towards Sustainable Work in a Low-Carbon World" raporunda "**yeşil işler**" imalat, tarım, hizmet ve Ar-Ge sektörlerinde insanlığın karşı karşıya olduğu çevresel tehditleri gidermeyi amaçlayan işleri tanımlamak için kullanılıyor. Bu sektörlerde çalışanlar da "**yeşil yakalılar**" olarak tanımlanıyor. Yeşil yakalılarının yoğun olduğu sektörler arasında öncelikle yenilenebilir enerji (rüzgar, güneş, jeotermal, biyogaz), enerji verimliliği, organik tarım, yalıtım sektörlerini sayabiliriz. Çevre mühendisleri, çevre danışmanları, ekolojik mimarlar, çevre avukatları, çevre eğitmenleri, çevre koruma ve ekoteknoloji alanında çalışanlar bu kategoriye giriyor. Somut olarak rüzgar tribünlerini ve güneş panellerini projelendirenler, üretenler ve yerleştirenler; binaların yalıtımını yapanlar; ekolojik ürün üreticileri yeşil yakalı kabul ediliyor. Türkiye'de 50 bine yakın yeşil yakalı olduğu tahmin ediliyor.¹

Dünyada, geri dönüşüm, enerji verimliliği, su sanitasyonu ve verimliliği ile sürdürülebilir ulaşımı içeren çevresel ürünlerin ve hizmetlerin toplam hacmi bugün 1,000 milyar Avro olarak hesaplanırken bu rakamın 2020 yılında 2,200 milyar avroya ulaşması bekleniyor.² Avrupa Komisyonu'nun tahminlerine göre Avrupa Birliği'nin eko-endüstrisi, yıllık 227 milyar Avro hacmi ve Avrupa Birliği'nin toplam GSMH'sinin yüzde 2,2'si ile Avrupa'nın en büyük sektörlerinden bir tanesi durumunda. Bu endüstri geniş bir şekilde tanımlanmış: Kirlilik kontrolü (çoğunlukla hava kirliliği kontrolü, atık yönetimi ve çevre yönetimi) ve kaynak yönetimi (yenilenebilir enerji tesisleri ve su tedariki) başlıca alanlar arasında. Komisyona göre eko-endüstri 3.4 milyon tam zamanlı istihdam yaratıyor ki bu hem otomotiv imalat sanayindeki hem de ilaç sanayindeki istihdamdan daha fazla.³ Bu rakamlar kamu ve özel sektörlerdeki çalışan sayılarını beraber ele alıyor. OECD ülkelerinde, çevreyle doğrudan ilişkili işler toplam istihdamın (kamu ve özel) yaklaşık yüzde 1 ila 1,5'nu oluşturuyor.⁴

Türkiye'de kamuda çalışan yeşil yakalılar

* Barış Gençer Baykan, Araştırma Görevlisi, betam, baris.baykan@bahcesehir.edu.tr

¹ Bkz, Araştırma Notu 37, betam.

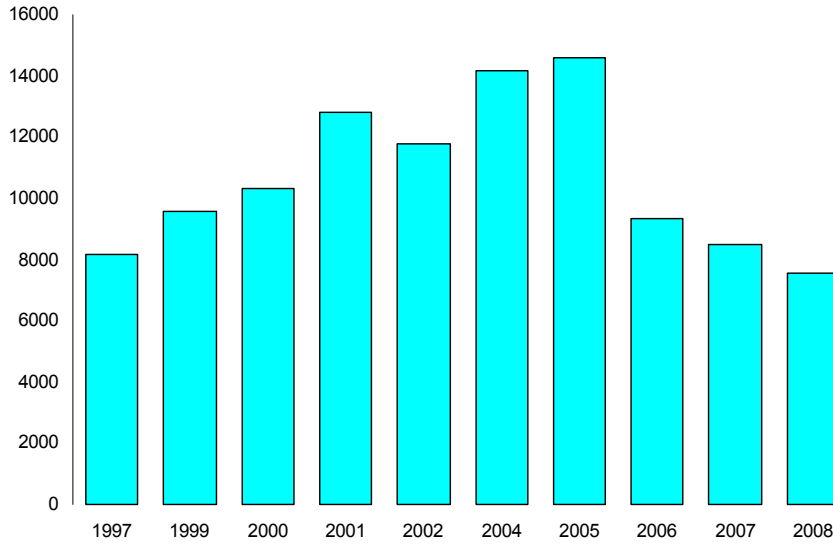
² Background Paper on Green Jobs, UNEP

³ Facts and Figures: the links between EU's economy and environment, DG Environment, 2007,

⁴ OECD Environmental Performance Reviews- Netherlands, 2003

Türkiye’de özel sektörde ve kar amacı gütmeyen kuruluşlarda doğrudan çevre faaliyetlerde istihdam edilenleri, yani yeşil yakalı olarak adlandırabileceğimiz çalışanların sayısını tam olarak bilemesek de, kamu kurum ve kuruluşlarındaki çevresel istihdam ile ilgili veriler 1997 yılından itibaren yıllık olarak derleniyor. Bu verinin oluşturulmasında UN-ECE ve EUROSTAT tarafından Mart 1994’te hazırlanan Çevre Koruma Faaliyetlerinin Sınıflandırılması (Classification of Environmental Protection Activities - CEPA) kriteri kullanılıyor.⁵ Çevresel İstihdam ve Harcamalar Envanteri’nde kamu kurum ve kuruluşlarının çevresel faaliyet konuları şöyle sıralanıyor: Dış ortam havasını ve iklimi koruma, içme ve kullanma suyu, atıksu yönetimi, atık yönetimi, toprağın yeraltı ve yüzey sularının korunması ve iyileştirilmesi, gürültü ve vibrasyonun azaltılması, biyolojik çeşitliliğin ve peyzajın korunması, radyasyona karşı koruma (dış güvenlik hariç), enerji, araştırma ve geliştirme ve diğer çevre koruma faaliyetleri.

Şekil 1: Kamu sektöründe çevresel istihdam

Kaynak: TÜİK, Kamu Sektöründe Çevresel İstihdam ve Harcamalar 2008

TÜİK tarafından açıklanan son verilere göre 2008 yılında kamu kurum ve kuruluşlarında çevresel faaliyetlerde istihdam edilen çalışan sayısı 7557. Bu personelin yüzde 67’si sadece çevresel faaliyetlerle ilgili işlerde çalışırken, yüzde 33’ü diğer faaliyetlerin yanı sıra çevresel faaliyetleri de yürütüyor. Çevresel faaliyetlerde çalışan personelin yüzde 65’i yüksekokul ve üzeri, yüzde 22’si lise ve dengi okul mezunu. Bu personelin yüzde 75’i erkek ve yüzde 25’i kadın. 1997’den beri sürekli artan personel, 2005 yılında 14 bin beşyüz kişiye ulaşmış ama son yıllarda yarı yarıya azalmış. Bu azalışın nedenleri arasında 2005 yılında Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün kapatılması ve yürüttüğü hizmetlerin İl Özel İdareleri’ne devri ve 2007 yılında Tarım Bakanlığı İl Müdürlükleri’nde çalışanların sayılmaması bulunuyor. 2008 yılına yansıyan azalışta rol oynayan faktörler arasında İl Özel İdareleri’nin o yıl içinde KÖYDES (Köy Altyapısını Destekleme) projesi yapmamış olması ve kamu kurumlarının dönemsel ihtiyaçlarına göre çevresel istihdamın azalıp artması var. Sağlıklı bir çevrede yaşamın altyapı koşullarının sağlanması, iklim değişikliğinin etkilerinin araştırılması, seragazi emisyonlarının azaltılması ve temiz ve yenilenebilir enerjilerin geliştirilmesi ve yaygın kullanımın sağlanması için kamu kurum ve kuruluşlarındaki çevresel istihdamın artması gerekiyor.

Devletlerin gelişmişlik düzeyleri, ekonomik ve organizasyonel yapıları arasındaki farklılıklar yüzünden Türkiye’de kamu sektöründeki çevresel istihdamı diğer ülkelerinki ile karşılaştırmak çok anlamlı olmasa da fikir vermesi açısından bazı Avrupa ülkelerinin çevresel istihdamın kamudaki ve toplam istihdam içindeki payından bahsetmek yerinde olabilir.

Tablo 1: Çevresel istihdam ve payları

Yıl	Ülke	Çevresel İstihdam	Çevre/Kamu İstihdamı	Çevre/Toplam İstihdam
1999	Fransa	149.000	%2	%0,6
2003	Hollanda	38.000	%2	%0,4
1998	İspanya	43.000	%1	%0,3

⁵ Devlet İstatistik Enstitüsü ve Çevre İstatistikleri http://tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/vizyon2023/csk/EK-1A.pdf

1999	İsveç	13.500	%1	%0,3
2005	Türkiye	14.594	%0,4	%0,06

Kaynak: Analysis of the EU Eco-Industries, their Employment and Export Potential (2002), TÜİK,ILO,OECD Environmental Performance Reviews 2003.

Bu noktada belirtmek gerekir ki AB üye ülkelerinin tümüne yayılmış, kamu sektörüne ait güncel bir çevresel istihdam verisi derlenmiş durumda değil. Söz konusu ülkelerde kamuda çevresel istihdam, hava kirliliği kontrolü, atık su yönetimi, su tedariki, doğa koruma ve yenilenebilir enerjiler başlıkları altında toplanmış. Türkiye'deki kamuda çevresel faaliyetlerde çalışanların hangi sektörlerde bulduklarını tespit edebilmek mümkün olmuyor çünkü bu personel çoğunlukla birden çok çevresel konuyla ilgili olarak çalışıyor.

Çevre Müktesebatına uyumda çevresel istihdam

Bu çerçevede önemli bir dinamik olarak da AB ile yürütülen müzakerelerde Çevre faslının açılmasını sayabiliriz. Türkiye'nin, AB çevre müktesebatını etkin bir biçimde uygulayabilmesi için tüm düzeylerde idarî yapıların kapasitelerini kuvvetlendirilmesi, iç yapının uyarlanması ve ilave personelin istihdam edilmesi gerekiyor. Türkiye ile aynı zamanda katılım müzakerelerine başlayan Hırvatistan'ın, AB çevre müktesebatını uygulamak için hazırladığı Eylem Planı'nda, 2009 itibarıyla yetkili ulusal bakanlıklar kadrolarının (2006 ile karşılaştırıldığında) yüzde 58, diğer ilgili kurumlar yüzde 23, denetim hizmetleri yüzde 29, illere yerleştirilen yeni örgütsel birimlerin yüzde 68 oranında arttırılacağı belirtiliyordu.⁶ Türkiye bu çapta bir kadro artışı açıklamasa da son gelişmeler, Çevre ve Orman Bakanlığı'nın ilave istihdam yaratacağını gösteriyor. Çevre ve Orman Bakanı Veysel Eroğlu, AB ile müzakerelerde çevre faslının 21 Aralık 2009'da açılması nedeniyle Çevre Bakanlığı'nda bir reorganizasyona gidileceğini ve Çevre İdaresi Başkanlığı kurulacağını açıkladı. Bu doğrultuda 800 kişinin işe alınacağı ve bu personelin denetim, ölçüm ve ruhsatlandırma gibi konularda görev yapacağı belirtildi.⁷ Diğer yandan 2008 yılının sonunda Türkiye'de de etkileri görülmeye başlayan küresel ekonomik krizin etkilerini hafifletmek için, hükümet tarafından açıklanan önlemlerin arasında açıklanan istihdam paketi çerçevesinde 120 bin kişinin, ağaçlandırma, erozyon kontrolü çevre düzenlemesi gibi işlerde istihdamını hedefliyordu fakat bu konuda herhangi bir adım atılmadı.

Yeşil işlerden iklim işlerine

Etkin çevre politikalarının, doğayı korumanın ve doğal kaynakları sürdürülebilir şekilde kullanmanın istihdamı ve yatırımları olumsuz etkilemeyebileceği, aksine çevre teknolojilerine yatırımı özendirerek ve çevresel mal ve hizmetleri arttırarak istihdam yaratabileceği görüldü. Doğrudan çevre ile ilgili sektörlerde çalışanlar son yıllarda sayıca arttılar ve "yeşil yakalılar" gibi yeni tanımlamalara konu oldular. Türkiye'de istihdamın -kamu dışında- ne kadarının doğrudan çevre ile ilgili olduğu henüz hesaplanmış değil. 1997 yılından bu yana derlenen kamu kurum ve kuruluşlarında çevresel istihdam rakamlarında, kurumlarındaki reorganizasyona bağlı olarak bir azalma göze çarpıyor. Buna karşın AB ile yürütülen müzakerelerde "Çevre" faslının açılmasıyla idari kapasitenin arttırılması ve ilave personel istihdam edilmesi öngörülüyor. Çevre teknolojilerinin gelişmesi ve yatırımların artması da çevresel istihdamı arttıracak faktörler arasında sayılabilir. Kamu kurum ve kuruluşlarının yanı sıra çevresel mal ve hizmet üreten özel sektörde, üniversitelerde, kar amacı gütmeyen sivil toplum kuruluşlarındaki çevresel istihdamın verilerinin bir bütün olarak derlenmesi bu alanda daha sağlıklı ve detaylı bir inceleme yapılmasına yardımcı olacaktır. Ayrıca Türkiye, Kopenhag Mutabakatı'na taraf olup, iklim değişikliği ile mücadele ve uyum çerçevesinde ciddi adımlar atacaksa "iklim işleri" de gündeme gelecektir.

⁶ Plan for Setting up Necessary Administrative Capacities at National,Regional and Local Level and Required Financial Resources for Implementing the Environmental Acquis, Chapter 27 Environment, Zagreb February 2008

⁷ <http://www.memurlarsitesi.net/1957/cevre-ve-orman-bakanligi-800-muhendis-alacak/>